

Praktikantrapport

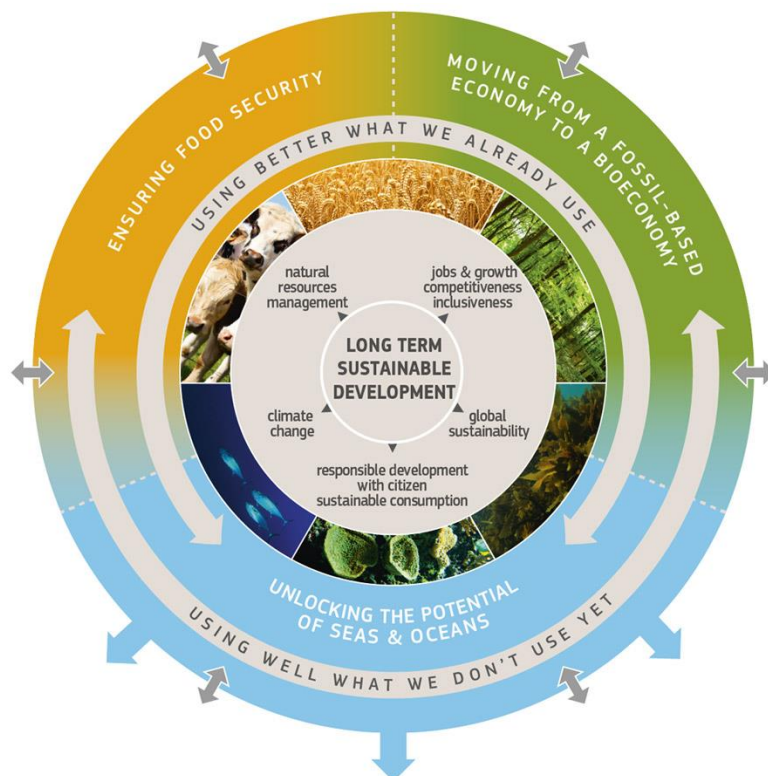
Mid Sweden European Office

Hilda Grönvall

2017-12-20

EU och bioekonomi

- En överblick över EU:s arbete med bioekonomi

Mid Sweden European Office är Jämtland Härjedalens och Västernorrlands gemensamma representation i Bryssel. Kontoret drivs som ett samarbete mellan Region Jämtland Härjedalen, Landstinget Västernorrland och Kommunförbundet Västernorrland.

Representationens uppdrag är att ta tillvara och att påverka de möjligheter till hållbar regional utveckling i Jämtland Härjedalen och Västernorrland som följer av Sveriges medlemskap i EU.

Representationen bevakar och påverkar aktuella EU-politikområden av regional betydelse samt informerar och ger råd om EU till regionala aktörer. Verksamhetens närmare inriktning läggs fast av Ägarrådet i årliga verksamhetsdirektiv. Varje vår och höst tar representationen emot en eller två praktikanter. De stödjer verksamheten men har också i uppgift att fördjupa sig inom ett prioriterat område – ett arbete som oftast resulterar i en rapport.

Mid Sweden European Office

Avenue Palmerston 3, B-1000, Brussels

Tel: +32 2 235 02 31

E-mail: mseo@lvn.se

Hemsida: www.midsweden.se

Sammanfattning

Bioekonomi innebär en produktion av biomassa och förädlingen av dessa resurser och avfallsströmmar till värdeadderande produktioner som mat, foder, biobaserade produkter och bioenergi. Bioekonomi ses som en alternativ samhällsekonomi mot den fossilt beroende samhällsekonomi. Främsta fokus i den här rapporten är den skogliga bioekonomin eftersom detta är relevant för Sverige och Jämtland Härjedalen och Västernorrland som Mid Sweden European Office representerar. I EU har det pågått ett arbete för att uppmuntra och bidra till en starkare utveckling av bioekonomin i medlemsstaterna. I den här rapporten presenteras EU-kommissionens bioekonomiska strategi och handlingsplan från 2012, processen efteråt och blickar framåt till 2018 då en ny bioekonomisk strategi ska presenteras. Jag presenterar aktuella aktörer involverade i processen och den utvärdering av 2012 års strategi som presenterades i november 2017. Dessutom presenteras det hur bioekonomi har inkluderats på nationellt och regionalt plan. Under 2018 bör region Jämtland Härjedalen och Västernorrland fokusera på den nya skogs- och bioekonomi strategierna och förslagen inom paketet om ren rörlighet II och lagstiftningspaketet om cirkulär ekonomi.

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte och avgränsning	5
Bioekonomi	5
Skoglig bioekonomi	6
Bioekonomi i EU	8
EU:s bioekonomiska strategi och handlingsplan från 2012	8
Utvecklingen efter strategin och handlingsplanen	10
Utvärdering av EU:s bioekonomiska strategi i november 2017	11
Iblandade aktörer	12
Manifest från ” The European Bioeconomy stakeholders Panel”	13
Analys: Bioekonomi i EU 2018 och framåt	14
Bioekonomi i Sverige: Nationell och regional nivå.....	16
Slutsats	17
Referenser	19

Inledning

Parisavtalet skrevs under 2015 och världens länder enades om att *”den globala temperaturökningen ska hållas långt under 2 grader och vi ska jobba för att den ska stanna vid 1,5 grader”* (Regeringen, 2017). För EU innebär det att unionens medlemsländer måste på allvar ställa om en fossilberoende ekonomi till en hållbar ekonomi. De Globala målen för Hållbar Utveckling har också inneburit ytterligare åtagande för EU. De 17 globala målen har hållbarhet som grund och ämnar bland annat till att lösa klimatkrisen (United Nations Development Programme, 2015). EU:s arbete för att nå upp till de globala målsättningarna har resulterat i flera nya policyutvecklingar som ska ställa om den fossilberoende ekonomin.

Jämtland Härjedalen och Västernorrland är skogrika regioner och skogen i Sverige är viktig för Sveriges export. Skogen är värdefull både för Sverige som är ett exportberoende land, samt för resten av EU som är beroende av att importera skog från Sverige. Bioekonomi är en klimatvänlig samhällsstruktur där den förnybara biomassan står i fokus. En sådan förnybar biomassa kan vara skogen. Den skogliga bioekonomin är alltså en del av omställningen till ett fossilfritt samhälle.

Syfte och avgränsning

Syftet med den här rapporten är att ge en överblick över den bioekonomiska utvecklingen i EU, med speciellt fokus på den skogliga bioekonomin. Jag har valt att fokusera på tidsperioden 2012 till nutid, samt ge en analys av den framtida utvecklingen under 2018. Tidsperioden är avgränsad eftersom kommissionen presenterade en bioekonomisk strategi och handlingsplan 2012 och kom med en utvärdering av det i november 2017. Kommissionen ska presentera en ny bioekonomisk strategi år 2018. Frågor som jag önskar få svar på är:

- *Hur såg den bioekonomiska strategin från 2012 ut och vad för svar har kommit på kommissionens meddelande?*
- *Vad säger utvärderingen av den bioekonomiska strategin?*
- *Vad tyckte intressenter om den bioekonomiska strategin och vilka aktörer var inblandade?*
- *Vad kan man säga om den bioekonomiska utvecklingen i EU och den nya bioekonomiska strategin som ska komma 2018?*

Jag kommer också ge ett nationellt och regionalt perspektiv på utvecklingen av bioekonomin i Sverige idag.

Bioekonomi

Jag ska i det här avsnittet förklara begreppet bioekonomi. Kommissionen beskrev år 2012 i samband med lanseringen av den bioekonomiska strategin bioekonomi som följande: *”Termen bioekonomi innebär en ekonomi där man använder biologiska resurser från mark och hav, liksom avfall, som råvaror för livsmedel, djurfoder, industri och energiproduktion. Det omfattar även användning av*

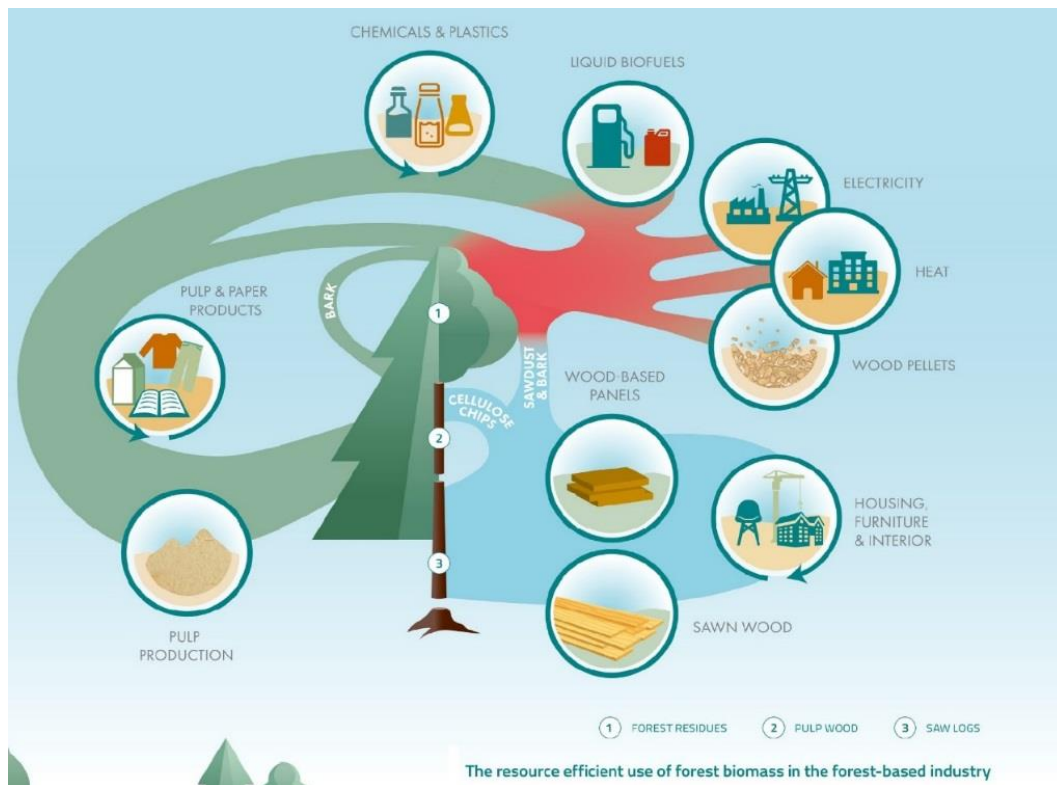
biobaserade processer för hållbara industrier " (EU-kommissionen, 2012). Fem år senare, 2017, beskrev kommissionen bioekonomi i liknande termer: *"The production of renewable biological resources and the conversion of these resources and waste streams into value-added products, such as food, feed, bio-based products as well as bio-energy"* (EU-kommissionen, 2017).

I oktober 2017 presenterades en rapport som Mid Sweden European Office beställt från Tyréns med titeln: *"Om EU:s lagstiftning relaterad till miljö, energi, klimat och bioekonomi, regionalt utvecklingsarbete och skogsindustrin i Jämtland och Västernorrland"*. Tyréns (2017) har i sin kunskapsöverblick en sammanfattning av olika definitioner av bioekonomi: *"Generellt kan man säga att produkter som är producerade med bas i skogsråvara är en central del av den bioekonomiska definitionen. Samtidigt kan definitionen även inkludera produkter skapade från flödande resurser, det vill säga vatten, vind och sol. En vidare definition inkluderar även vissa tjänster, exempelvis turistnäringen."* När man talar om bioekonomi ur ett policysammanhang så talar man ofta om det som något man vill uppnå, och syftet med detta avgör hur man definierar bioekonomi. Tyréns (2017) presenterar fyra perspektiv ur vilket man kan se bioekonomi utifrån vad man vill uppnå:

1. Miljöpolitiskt: Bioekonomi handlar om att fossila bränslen ska ersättas med biobaserade vilket ska resultera i lägre utsläpp av växthusgaser.
2. Näringspolitiskt perspektiv: bioekonomi handlar om att främja skogssektorn och efterfrågan på skogsvaror samt integrera högteknologiska näringar och på så sätt öka efterfrågan på kvalificerad arbetskraft.
3. Regionalpolitiskt: Bioekonomi antas generera arbetstillfällen där råvaran finns, d.v.s. utanför storstäderna.
4. Säkerhetspolitiskt: bioekonomi handlar om att minska importberoendet av fossila bränslen.

Skoglig bioekonomi

Skogen som resurs har stora möjligheter att bli en stor del av den framtida bioekonomin. Den skogliga bioekonomin innebär nyttjande av skogen som resurs. European State Forest Association (2017) har gjort en karta över hur man effektivt kan använda den skogliga biomassan i en skogsbaserad industri:

I debatten om EU:s framtida klimatpolitik anser vissa att det är en konflikt mellan skogens möjlighet att ta upp koldioxid och användandet av den skogliga biomassan i bioekonomin genom avverkning. Naturvårdsverket (2017) förklarar varför den upplevda konflikten inte existerar: *”Med ett hållbart skogsbruk där det sker en kontinuerlig återplantering och där man tar hänsyn till markens kolförråd och långsiktiga produktionsförmåga, kan skogen fortsätta att avverkas om och om igen utan att det sker någon nettoförlust av kol över ett längre tidsperspektiv. Skydd och restaurering av torvmarker kan bidra till ett större kolförråd genom minskade utsläpp”*.

Som tidigare nämnt har den skogliga biomassan stor potential i framtiden. I en framtida bioekonomi kan skoglig biomassa användas till diverse produkter och därmed minska användandet av fossila råvaror. I en sammanställning av Hanewinkel et al (2017) menar de att det finns främst tre marknader där de träbaserade produkterna har stor möjlighet att expandera. Det är träkonstruktioner, textilmarknaden och plastmarknaden. T.ex. så förväntas den globala textilmarknaden öka markant när världens befolkning fortsätter att öka. I debatten om den framtida bioekonomin lyfter europeiska aktörer just dessa marknader som viktiga.

Bioekonomi i EU

I den här rapporten har jag valt att undersöka hur EU har arbetat med bioekonomi i perioden 2012 till slutet av 2017 samt blicka framåt till 2018. Detta eftersom EU-kommissionen år 2012 presenterade en strategi och handlingsplan för bioekonomi. Detta ska i slutet av 2018 följas upp med en ny bioekonomisk strategi, något som jag också ska analysera. Jag kommer i det här avsnittet att presentera den bioekonomiska strategin och handlingsplanen från 2012, kort summera händelser som kommit från den för att sedan beskriva utvärderingen av den bioekonomiska strategin som presenterades i november 2017 och de åsikter som har tillkommit.

EU:s bioekonomiska strategi och handlingsplan från 2012

Den 13 februari 2012 presenterade kommissionen en bioekonomistategi och en tillhörande handlingsplan med titeln "Innovation för hållbar tillväxt: En bioekonomi för Europa"¹. Ansvarig avdelning på kommissionen var General Direktorat (GD) Forskning och Innovation. Strategin och handlingsplanen behandlades därefter av Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén. Den bioekonomiska strategin (2012) presenterar dessa mål:

1. Att säkerställa livsmedelstryggheten
2. Att förvalta naturresurserna på ett hållbart sätt
3. Att minska beroendet av icke-förnybara resurser
4. Att mildra klimatförändringen och anpassa sig till den
5. Att skapa arbetstillfällen och upprätthålla den europeiska konkurrenskraften

Handlingsplanen för den bioekonomiska strategin ser ut som följande:

1. Investeringar i forskning, innovation och kompetens

- 1.1 Säkerställa omfattande EU-finansiering och nationell finansiering samt privat investering och partnerskap för forskning om och innovation i bioekonomin. Vidareutveckla initiativ för gemensam programplanering och ERA-Net för att stärka sammanhållningen och synergien mellan offentliga program. Stödja biokluster och kunskaps- och innovationsgrupper inom ramen för Europeiska institutet för innovation och teknik för partnerskap med den privata sektorn. Ta fram riktlinjerna för de viktigaste forsknings- och innovationskoncepten och -prioriteringarna för livsmedel, hållbart jord- och skogsbruk och för havs- och sjöfartsaktiviteter i enlighet med Horisont 2020².
- 1.2 Öka andelen tvärvetenskaplig och sektorsövergripande forskning och innovation för att ta itu med samhällsutmaningarnas komplexitet och inbördes sammankopplingar genom att förbättra den existerande kunskapsbasen och utveckla ny teknik. Tillhandahålla vetenskapliga råd för välinformerade strategibeslut om för- och nackdelar med bioekonomiska lösningar.
- 1.3 Främja användning och spridning av innovation i bioekonomisektorerna och skapa ytterligare återkopplingsmekanismer om förordningar och strategiåtgärder där så är nödvändigt. Utvidga stödet till att även omfatta kunskapsnät, råd- och företagsstödtjänster, särskilt genom europeiska innovationspartnerskap och biokluster.

¹ COM(2012)60

² EU:s ramprogram för forskning och innovation.

- 1.4 Bygga vidare på den mänskliga kapacitet som krävs för att främja tillväxten och integreringen av bioekonomisektorerna genom att organisera universitetsföra för att ta fram nya kursplaner inom bioekonomi och yrkesutbildningsprogram.

2. Förstärkt politiskt samspel och engagemang från intressenterna

- 2.1 Skapa en *Bioekonomipanel* som ska bidra till att öka synergien och sammanhållningen mellan olika strategier, initiativ och ekonomiska sektorer som har samband med bioekonomin på EU-nivå, och sammankoppla dem med existerande mekanismer (till 2012). Uppmuntra skapandet av liknande paneler på medlemsstats- och regional nivå. Främja deltagande av forskare, slutanvändare, beslutsfattare och det civila samhället i en öppen och informerad dialog i bioekonomins hela forsknings- och innovationsprocess. Organisera regelbundna *konferenser för bioteknikintressenter*.
- 2.2 Inrätta ett *Bioekonomiobservatorium* i nära samarbete med existerande informationssystem som gör det möjligt för kommissionen att regelbundet utvärdera bioekonomins framsteg och inverkan och ta fram framtidsinriktade modelleringsverktyg (senast 2012). Granska framstegen och uppdatera strategin efter halva tiden.
- 2.3 Stödja utvecklingen av regionala och nationella bioekonomistategier genom att tillhandahålla en kartläggning av existerande forsknings- och innovationsaktiviteter, kompetenscenter och infrastrukturer i EU (senast 2015). Stödja strategiska diskussioner med myndigheter som ansvarar för landsbygds- och kustutveckling och sammanhållningspolitiken på lokal, regional och nationell nivå för att maximera den inverkan som de existerande finansieringsmekanismerna har.
- 2.4 Utveckla det internationella samarbetet om bioekonomisk forskning och innovation för att gemensamt ta itu med globala utmaningar, som livsmedelstrygghet och klimatförändring, samt frågan om försörjning av hållbar biomassa (från och med 2012). Söka ytterligare synergieffekter mellan de internationella utvecklingsansträngningarna hos EU och medlemsstaterna och nå ut till internationella organisationer.

3. Främjande av bioekonomins marknader och konkurrenskraft

- 3.1 Tillhandahålla en kunskapsbas för hållbar intensifiering av primärproduktionen. Förbättra förståelsen av nuvarande, potentiell och framtida tillgänglighet av och efterfrågan på biomassa (inklusive jordbruks- och skogsavfall samt avfall) över sektorerna, med beaktande av mervärde, hållbarhet, markbördighet och potentialen för begränsning av klimatförändring. Göra dessa resultat tillgängliga för utvecklingen och granskningen av relevanta strategier. Stödja den framtida utvecklingen av en överenskommen metod för beräkning av miljöavtryck, t.ex. genom att använda livscykelanalyser (LCA).
- 3.2 Främja inrättandet av nät med den logistik som krävs för integrerade och diversifierade bioraffinaderier, demonstrations- och pilotanläggningar över hela Europa, inklusive de nödvändiga logistik- och försörjningskedjorna för en användning i flera steg av biomassa och avfallsflöden. Starta förhandlingar om att inrätta ett offentlig-privat partnerskap inom forskning och innovation för biobaserade industrier på europeisk nivå (senast 2013).
- 3.3 Stödja expansionen av nya marknader genom att utveckla standarder och standardiserade metoder för hållbarhetsutvärdering för biobaserade produkter och system för livsmedelsproduktion och stödja stordriftsaktiviteter. Underlätta miljövänlig upphandling av biobaserade produkter genom att ta fram märken, en första europeisk förteckning över produktinformation och särskilda utbildningar för offentliga upphandlare. Bidra till biosektorernas långsiktiga konkurrenskraft genom att inrätta incitament och ömsesidiga mekanismer för lärande för förbättrad resurseffektivitet.
- 3.4 Ta fram vetenskapsbaserade strategier för att informera konsumenterna om produkttegenskaper (t.ex. de näringsmässiga fördelarna, produktionsmetoder och miljöhållbarhet) och främja en hälsosam och hållbar livsstil.

Utvecklingen efter strategin och handlingsplanen

Sedan den bioekonomiska strategin med mål och handlingsplan skickades ut som meddelande år 2012 har Rådet, EU-kommissionen och Regionkommittén svarat. Regionkommittén svarade med en åsikt den 30 november 2012³ där de föreslog följande åtgärder till kommissionen:

1. Ytterligare utveckla bioekonomistrategin (med hjälp av en trippel helix-modell), med inriktning på de högre nivåerna i biomassepyramiden, och inrätta en bioekonomipanel med företrädare från företag, kunskapsinrättningar och offentliga myndigheter (på regional och nationell nivå samt EU-nivå).
2. Utveckla ett integrerat synsätt på bioekonomi som bygger på och förutsätter en flerfondsstrategi på både regional nivå och EU-nivå (Horisont 2020, sammanhållningspolitiken, den gemensamma jordbrukspolitiken och energi).
3. Göra allmänheten i regionerna medveten om behovet av en bioekonomi och de möjligheter som en sådan skulle innebära.
4. Basera det integrerade synsättet på bioekonomin på stimulerande regler och åtgärder som inte strider mot varandra (genom certifieringssystem, integrerade och skräddarsydda FoU-program inom flera generaldirektorat) och möjligheter för regionerna att själva besluta om sin inriktning när det gäller bioekonomi och strategier för smart specialisering.

Regionkommittén uppmanade också kommissionen att utveckla ytterligare en bioekonomistrategi med inriktning på:

1. Specialisering och kunskapsutnyttjande när det gäller innovationer i den europeiska bioekonomiska sektorn i syfte att bevara konkurrenskraften på global nivå.
2. Forskning och utveckling av den andra och den tredje generationens biomassa.
3. Värdekedjor (från produktion av råvaror till produkter som är klara att släppas ut på marknaden).
4. Produkter med ett högt mervärde.

Europaparlamentet svarade på kommissionens meddelande med den bioekonomiska strategin och handlingsplanen med en resolution den 2 juli 2013⁴. Resolutionen består av:

1. Allmänna kommentarer
2. Investeringar i kunskap, innovation och kompetens
3. Förstärkt politiskt samspel och engagemang från intressenternas sida
4. Förstärkning av marknaderna och konkurrenskraften

Europaparlamentet uppmanade kommissionen att:

1. Föreslå ett ramdirektiv om biomassa, vilket bör omfatta samtliga biomassatillämpningar (energi, drivmedel, material och kemikalier) och en biomassahierarki.
2. Föreslå konkreta regionsomfattande åtgärder som främjar produktion och konsumtion av bioekonomiprodukter på regional nivå.
3. och medlemsstaterna, stödja pilot- och demonstrationsprojekt för uppgradering av produkter och processer.
4. Avsätta lämpliga resurser för utvecklingen och tillväxten av offentliga-privata partnerskap, som är av avgörande vikt för att man ska kunna skapa nya värdekedjor, stärka de befintliga värdekedjorna och underlätta investeringar i teknik och prototyper som kan föra ut forskningsresultat på marknaden.

³ EDUC-V-024

⁴ P7_TA(2013)0302

5. Ta fram finansieringsinstrument som stöder prekommersiella investeringar, gör det möjligt att omvandla forskningsresultat till kommersiella framgångar och ger innovativa företag, särskilt små och medelstora företag, tillgång till finansiella instrument och andra stödinstrument som gynnar bioekonomins utveckling, till exempel genom utnyttjande av regional- och strukturfonder och Europeiska investeringsbankens riskdelningsinstrument samt ökad samstämmighet mellan EU:s olika forsknings- och innovationsfonder och inrättandet av en enda kontaktpunkt för information om alla bioekonomiinitiativ, för att få till stånd största möjliga effekt.
6. Ägna större uppmärksamhet åt bioekonomins regionala och lokala dimension samt åt gräsrotsinitiativ. Parlamentet välkomnar inrättandet av bioekonomiplattformar på regional, nationell och europeisk nivå som kan mäta framstegen inom en given sektor och möjliggöra utbyte av know-how och bästa praxis, med målet att säkerställa en jämn utveckling av bioekonomin i hela EU. Parlamentet uppmanar också kommissionen att engagera experter inom denna sektor och inom alla berörda områden samt företrädare för konsumenterna och allmänheten.
7. Att stödja nätverk på gräsrots- och regional nivå och kluster i syfte att främja erfarenhetsutbyte.
8. Att samordna det finansiella stödet till innovation med innovationsunionen, inklusive prioriteringarna inom Horisont 2020, och att stimulera forskningsresultat så att de kan få praktisk tillämpning på marknaden och man på så sätt kan överbygga den så kallade dödsskuggans dal för forskningen i Europa.
9. Att utarbeta hållbarhetskriterier för användning av biomassa, på vilka även marknadsskapande verktyg bör grundas.
10. Att främja åtgärder för att öka råvarupotentialen på ett hållbart sätt, bättre uppbåda sådana råvaror, samla in biologiskt nedbrytbart avfall – och i detta sammanhang undvika omfattande transporter – och säkerställa att användningen av biomassa förblir ekologisk och inte försämrar funktionen som kolsänka
11. Att identifiera miljöskadliga subventioner till följd av statliga åtgärder som ger vissa konsumenter och producenter fördelar för att komplettera deras inkomster eller sänka deras kostnader, men som därigenom diskriminerar miljövänliga metoder

Rådet diskuterade kommissionens meddelande med den bioekonomiska strategin och handlingsplanen på ett möte den 14 december 2015.⁵

En av insatserna i kommissionens handlingsplan för bioekonomi 2012 var att skapa en bioekonomipanel. Den startades år 2013 och kallas ”The Bioeconomy Stakeholders Panel”. Intressenter har fått ansöka om medlemskap och sitter på ett 4-årigt mandat. 2016 lades fler medlemmar till för att representera en bredare grupp intressenter. Panelen har i december 2017 29 medlemmar som var och en representerar en aktör. Efter omorganiseringen 2016 har panelen fokuserat mer än tidigare på intressent-dialogen. Det har organiserats fyra bioekonomiska konferenser för intressenter mellan 2012-2016. Det främsta resultatet av panelen så här långt är det manifest som de presenterade i samband med utvärderingen av den bioekonomiska strategin (se senare avsnitt).

Utvärdering av EU:s bioekonomiska strategi i november 2017

Den 16 november 2017 presenterade kommissionen en utvärdering av den bioekonomiska strategin från 2012. Utvärderingen var redan inlagd i handlingsplanen från 2012. Utvärderingen svarar också

⁵ 15276/15

till lagstiftningspaketet om cirkulär ekonomi samt miljørådets beslut i juni 2016 som bad kommissionen att göra en utvärdering och presentera en uppdaterad bioekonomisk strategi. Kommissionens utvärdering av den bioekonomiska strategin visade sammantaget att:

- 1. Den bioekonomiska strategin och handlingsplanen levererar resultat på nyckelåtgärder i handlingsplanen.** Kommissionen beskriver i sin utvärdering att strategin och handlingsplanen framgångsrikt har mobiliserat forskning och innovation riktat till bioekonomi under Horisont 2020 samt främjat investeringar inom forskning och innovation i medlemsstater. De har också gett standarder för biobaserade produkter och stöttat privata investeringar med betydande resultat som lanseringen av "BioBased Industries Joint Undertaking".
- 2. De möjligheter som bioekonomin erbjuder och vikten av samordning av bioekonomiska strategier erkänns alltmer av EU: s medlemsstater och regioner.** De övergripande målen från den bioekonomiska strategin har tagits upp i flera nationella och regionala strategier som producerats sedan 2012 både i EU och globalt. Kommissionen menar att det fortfarande finns rum för utveckling inom detta i medlemsstater och att städers potentiella medverkan hittills är mestadels outnyttjad.
- 3. Ytterligare mobilisering av investeringar behövs fortfarande, vilket kräver ett stabilt och förutsägbart regelverk.** Kommissionen menar här att existerande och ny teknik och demonstratorer behöver bli uppdaterade och komma ut på marknaden. Speciellt privata investeringar i integrerade bioraffinaderier, som är kapitalintensiva och är förknippade med högteknologi och marknadsrisker, behöver specifikt stöd och en stabil miljö gällande regler och lagar.
- 4. Politisk samstämmighet måste bli bättre, samt utformningen och genomförandet av strategin och dess handlingsplan.** Utvärderingen visar att det är en otillräcklig korrespondens mellan de strategiska målen i strategin och handlingarna i handlingsplanen som var designade för att uppnå målen. Vidare så saknade målen och handlingarna smarta målsättningar. Kombinerat med otillräckliga bedömnings- och bevakningsramar så hindrar det att uppnå resultat, speciellt med hänseende till policykoherens och synergier.
- 5. Den nuvarande politiska kontexten belyser behovet av en hållbar, cirkulär bioekonomi.** Policykontexten i vilket bioekonomin idag verkar i har ändrats betydligt sedan 2012 med europeiska och globala policyutvecklingar som lagstiftningspaketet för cirkulär ekonomi, paketet för energiunionen, Parisavtalet och de globala hållbarhetsmålen. Kommissionen menar att omfattningen av den bioekonomiska strategin och handlingsplan bör ses mot bakgrund av den förändrade policykontexten. Som en konsekvens av detta föreslår diverse berörda parter en *cirkulär* bioekonomi.
- 6. Bättre övervaknings- och bedömningsramar behövs för bedömning av framsteg inom bioekonomin.** Hållbarhet gällande produktion och konsumtion är kärnan i den bioekonomiska strategin och därför är en bättre förståelse för den framtida utvecklingen av utbud och efterfrågan av biomassa viktig. Detta för att garantera att bioekonomin verkar inom biosfärens gränser, samtidigt som den ger optimal social och ekonomisk vinst. Indikatorer för att fastställa framsteg kan baseras på internationellt delade bevaknings- och bedömningsramar som är utvecklade för de globala hållbarhetsmålen, kombinerat med andra relevanta indikatorer.

Iblandade aktörer

Kommissionen har involverat många parter i utformandet av en ny bioekonomisk strategi. Detta är de främsta aktörerna:

Aktör	Namn
EU-kommissionen	GD Forskning och Innovation: Avdelning Bioekonomi Bioeconomy Knowledge Centre JRC Bioeconomy Observatory Food2030 Blue Growth
Kommissionen och näringslivet "Joint Technology Initiative" (JTI)	Bio-based Industries Joint Undertaking (BBI JU)
Rådgivande grupper inom akademien "Joint Programming Initiatives" (JPI)	JPI on Agriculture, Food Security and Climate Change JPI on Food and Health - "Healthy Diet for a Healthy Life" JPI on Healthy Oceans – "Healthy and Productive Seas and Oceans"
Konsulterande grupper	Programkommitté 2 inom Horisont 2020 Rådgivande grupper The Standing Committee on Agricultural Research (SCAR) The European Bioeconomy Stakeholders Panel

Manifest från "The European Bioeconomy stakeholders Panel"

"The European Bioeconomy Stakeholders Panel" presenterade ett manifest i samband med lanseringen av utvärderingen av den bioekonomiska strategin från 2012. Syftet var att skapa diskussion, ge rådgivning och konkreta förslag till åtgärder till den nya bioekonomiska strategin som ska presenteras 2018. Delar av panel samt andra intressenter har ställt sig bakom manifestet, i december 2017 var det totalt 44 aktörer som ställt sig bakom manifestet. Enligt en intervju med Magnus Matisons (01/12 2017) som är medlem i "The European Bioeconomy Stakeholders Panel" från BioFuel Region och var delaktig i att skriva manifestet så hade en stor del, närmare hälften, av aktörerna som deltog i att skriva det bioekonomiska manifestet fokus på den skogliga bioekonomin. Av de aktörer som ställt sig bakom manifestet har jag bedömt följande att ha ett mer eller mindre fokus på den skogliga bioekonomin:

Aktör	Medlem i "the bioeconomy stakeholders panel"?
BirdLife Europe	Ja
BioFuel Region AB	Ja
Climate-KIC	Ja
ERIAFF network	Nej
Forest-based Sector Technology Platform (FTP)	Ja
EuropaBio – The European Association for Bioindustries	Ja
European Biomass Industry Association Syngulon	Nej
Fondation Jacques de Bohan	Nej
PLATFORM – Platform of Bioeconomy ERA-NET Actions	Nej
Region Cluster Organization Paper Province (PP)	Ja
West Finland European Office	Nej
Wood Technology Institute (Poznan, Poland)	Nej

Manifestet är sammanfattningsvis följande⁶:

⁶ Se referenser för länk till manifestet i sin helhet.

1. Ledande principer för utveckling av bioekonomin

I den första delen av manifestet presenterar panelen ledande principer som förslag till kommissionen. De betonar vikten av att se bioekonomi som en cirkulär bioekonomi, bioekonomi som verktyg för att minska klimatförändringarna. De skriver också att: *“A key challenge for the bioeconomy is to ensure that it doesn't lead to depletion of terrestrial carbon stocks and sinks and that it replaces fossil raw material in the most efficient manner”*. Panelen skriver sedan att den mänskliga aspekten av bioekonomi är viktig och att det är en hållbar hantering av resurser överlag. Bioekonomin behöver ett långsiktigt och förutsägbart regelverk, en långsiktig forsknings- och innovationsagenda samt att det är viktigt att regioner sätter upp strategier och att landsbygden är involverad. Samarbete mellan sektorer och aktörer i värdekedjor är av stor vikt.

2. Handlingar

Panelen beskriver i den här delen vad för åtgärder som krävs för att vidareutveckla bioekonomin. Något som behövs är att utveckla utbildningen och därmed de färdigheter som behövs. Öppna vetenskaps- och forskningsprogram behöver anpassas efter utvecklingen. Panelen menar vidare att man bör samordna privata och offentliga investeringar för att överbygga det innovativa gapet. Bioekonomin behöver också skapa synergi med den cirkulära ekonomin samt så behöver det regionala och inter-regionala samarbetet stärkas. Information om bioekonomi behöver nå ut till allmänheten och kommunikation om bioekonomi behöver förbättras. Ett övervakningssystem för bioekonomin bör etableras för att kunna visa möjligheter och utmaningar. Panelen menade också att det är viktigt att tillgängligheten på biomassa i Europa blir bättre och att vidareutveckling av biomassans potential är viktig.

3. Rekommendationer till EU och medlemsstaterna

Slutligen så ger panelen konkreta rekommendationer till EU och dess medlemsstater. Det behövs stöd från EU, nationella samt regionala aktörer för att utveckla den bioekonomiska marknaden. De menar att EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) bör reformeras för att förenkla en hållbar bioekonomi. Aktörerna bör fortsätta värna om biodiversitet och natur lagstiftning i EU. Forsat investering i bioekonomin behövs och stöd till föregångare och innovatörer. Slutligen menar panelen att EU bör driva fram en bra marknad för bioekonomin samt att kommissionen bör stärka koordinationen mellan dess tjänster.

Analys: Bioekonomi i EU 2018 och framåt

Jag ska i det här avsnittet analysera tidigare avsnitt och hur utvecklingen av bioekonomin i Europa ser ut framöver. På den bioekonomiska policydagen i Bryssel den 16 november 2017 anordnad av kommissionen presenterade kommissionen sin utvärdering av den bioekonomiska strategin. Kommissionen presenterade i samband med utvärderingen också resultatet av de konkreta åtgärder som strategin och handlingsplanen lett till. Under dagen var det också seminarier, presentationer och diskussioner om bioekonomin och dess framtid vilket också är underlag för det här avsnittet.

EU fortsätter att fokusera på forskning och innovation gällande bioekonomi men många andra aspekter lyfts också. Under den bioekonomiska policydagen arrangerades bland annat ett seminarium om hur man ska mäta utvecklingen av bioekonomin. Det är viktigt att kunna visa hur bioekonomiska sektorer utvecklas för att främja policyutveckling, se trender, samt upptäcka socio-ekonomiska fördelar som t.ex. arbetstillfällen.

Intressenter har uttryckt en önskan att EU ska vara mer policyinriktad i sitt arbete med bioekonomi. För att den bioekonomiska omställningen verkligen ska kunna ske behövs det en marknadsomställning där det biobaserade bränslet kan konkurrera med det fossila. Produktionen av fossila råvaror har en bättre konkurrensställning än produktionen av biobaserade råvaror som i dagsläget är dyrare, för att ändra det krävs mer investeringar.

Kommissionen beskriver i sin utvärdering att vidare mobilisering av investeringar fortfarande behövs, vilket kräver långsiktiga regler inom EU. Även intressenter håller med om att det behövs ett stabilt och förutsägbart regelverk i EU. I manifestet håller the "European Bioeconomy Stakeholders Panel" med om detta. De skriver att för att bioekonomin ska fortsätta att utvecklas på ett hållbart sätt i Europa så är det vitalt att policyprocessen är koherent, transparent och förutsägbart. Detta eftersom genom att ta bort osäkerhet i regelverket så lockas fler investerare och entreprenörer att investera i utvecklingen av nya eller förbättrade biobaserade produkter.

Som med många fall i EU så går olika policyområden in i varandra, och det samma gäller för bioekonomins regelverk. I kommissionens utvärdering av den bioekonomiska strategin 2017 analyserar kommissionen den bioekonomiska strategins relevans för paketet för cirkulär ekonomi och kommissionens meddelande "Att påskynda innovationen för ren energi". Hur den bioekonomiska utvecklingen kommer att se ut i Europa framöver beror alltså inte bara på utformningen av den nya bioekonomiska strategin 2018 utan också andra skeenden.

Framöver är det bland annat REDII, LULUCF och den reviderade skogsstrategin som är av relevans för framtidens skogliga bioekonomi i EU. REDII (Renewable Energy Directive II) är en ny version av RED (Renewable Energy Directive) som är en lagstiftning med rättsligt bindande mål för EU:s användande av förnybara energikällor. REDII ska bestämma användandet av förnybara energikällor 2021-2030 och är en del av EU:s införlivande av Parisavtalet i EU:s lagstiftning. LULUCF står för Land Use and Land Use Change är ett förslag som gått igenom EU:s institutioner under 2017 och bestämmer bland annat hur skogen ska integreras i EU:s klimatarbete. Under 2018 kommer EU att presenteras en reviderad version av 2013 års skogsstrategi. Skogen är fortsatt en nationell kompetens men EU presenterar riktlinjer för hur skogen ska brukas i EU.

Allmänt gällande den skogliga bioekonomin i EU så behövs det framöver en förbättrad förståelse i Europa för att skog kan brukas på ett hållbart sätt. Den svenska bioekonomin är i stora delar baserad på skogen och det krävs att andra länder i EU med mindre skogsbruk tar del av den kompetens och det perspektiv svenskarna har för att få förståelse. Det finns organisationer och ledare som menar att

skogsbruk inte är klimatvänligt vilket inte stämmer. Det handlar om att se skillnaden mellan ett ohållbart och hållbart skogsbruk.

Bioekonomi i Sverige: Nationell och regional nivå

Jag ska i det här avsnittet beskriva hur bioekonomi som policyområde har fått genomslag i Sverige och dess regioner. Konceptet bioekonomi har fått ett allt större genomslag i Sverige, men det är fortfarande mycket utveckling och kunskapsspridning kvar. EU-kommissionen har uttalat i den bioekonomiska handlingsplanen från 2012 att de önskar att alla medlemsländer ska göra regionala och nationella bioekonomiska strategier. I utvärderingen av den bioekonomiska strategin beskriver kommissionen att Sverige inte har en specifik nationell strategi för bioekonomi utan policyer relaterade till bioekonomi.

Regeringen tog i september 2016 fram ett strategiskt samverkansprogram med namnet "Cirkulär och biobaserad ekonomi". Regeringen (2017) skriver på sin hemsida att: "Samverkansprogrammen ska bidra till att möta flera av de samhällsutmaningar vi står inför... Genom samverkan mellan offentliga aktörer, näringsliv och akademi hittas nya, innovativa lösningar som stärker konkurrenskraften, bidrar till en hållbar utveckling och skapar fler jobb". Det finns sex arbetsgrupper inom samverkansprogrammet "Cirkulär och biobaserad ekonomi":

1. Träbyggnad
2. Cirkularitet/Resurseffektivitet
3. Innovativa bioråvaror
4. Biodrivmedel
5. Nya material
6. Uppskalning och kommersialisering

I samverkansprogrammet finns en samverkansgrupp för Cirkulär och biobaserad ekonomi där följande personer som är valda på personligt mandat ingår (Regeringen, 2017):

Namn	Roll	Aktör
Carina Håkansson	VD	Skogsindustrierna
Katarina Kolar	Hållbarhetschef	Skogsstyrelsen
Ingrid Petersson,	GD	SCAForestProducts
Herman Sundqvist	GD	Formas
Mikael Stammingr	Utvecklingsdirektör	Region Skåne
Christer Forsgren	Teknik-ochmiljöchef	StenaRecycling
Palle Borgström	Ordförande	LRF
Per Arfvidsson	Vice VD	Lantmännen Group
Andreas Regnell	Strategichef	Vattenfall
Mattias Backmark	Chef affärsutveckling	Preem
Per Lyrvall	Sverigechef	StoraEnso
Cecilia Strömblad Brännsten	Hållbarhetschef	Hennes&Mauritz
Clas Engström	Konsult	
Pia Sandvik	VD	RISE

Karin Holmgren	Prorektor	SLU
Sigbritt Karlsson	Rektor	KTH
Kristina Elg Christoffersson	Chef forskning och utveckling	Domsjö fabriker
Åsa Domeij	Ansvarig miljö och socialt ansvar	Axfood
Karin Varverud		Energifabriken
Anders Fröberg	VD	Borealis
Weine Wiqvist	VD	Avfall Sverige
Fredrika Gullfot	VD	SimrisAlg
Ola Altera	Särskild utredare	
Per-Olof Sjöo	Förbundsordförande	GSFacket
Christina Claeson-Jonsson	Chef Forskning och utveckling	NCC

På regional nivå i Sverige sker det också insatser för att främja bioekonomin. BioFuel Region är en icke-vinstdrivande organisation som grundades 2003 med företag och kommuner från de fyra nordligaste länen som medlemmar. BioFuel Region är projektinriktat och finansieras av Tillväxtverket. På deras hemsida beskriver de att deras uppdrag är *”att samla och sprida kompetens, att bidra till en fossilfri fordonsflotta och en utvecklad bioekonomi genom att starta, koordinera och samverka i projekt”*.

BioFuel Region och Region Västerbotten har tillsammans etablerat ett bioekonomiskt nätverk som kallas *”Bioekonomi -Regioner i samverkan”*. I nätverket ingår (i december 2017) elva regioner som tillsammans vill skapa regional samverkan inom bioekonomi. Man hoppas genom nätverket skapa fler investeringar inom bioekonomi i de svenska regionerna, vilket i sin tur kommer förbättra Sveriges möjligheter att nå sina klimat- och förnybarhetsmål. I dagsläget är landstinget Västernorrland⁷ av Mid Sweden European Offices regioner med i nätverket. Nätverket ämnar att sprida kunskap om bioekonomi samt påverka politiska processer både nationellt och internationellt.

Det finns också ett projekt kallat *”The Bioeconomy Region”* inom Interreg Sverige-Norge programmet 2014–2020 med EU-finansiering (The Bioeconomy Region, 2014). Aktörerna som medverkar i projektet är (förutom de norska aktörerna) Region Värmland, Region Dalarna, Säffle kommun och Paper Province. Paper Province är ett företagskluster inom skogsbaserad bioekonomi som drivs och ägs av ett hundratal medlemsföretag. Samverkan ämnar att förbättra medlemsföretagens konkurrenskraft.

Slutsats

Syftet med den här rapporten var att ge en överblick över den bioekonomiska utvecklingen, med speciellt fokus på den skogliga bioekonomin, i EU från 2012 till nutid samt göra en analys av den framtida utvecklingen under 2018. Mitt syfte var också att presentera hur Sverige och dess regioner

⁷ Landstinget Västernorrland tog i januari 2017 över det statliga regionala utvecklingsansvaret från Länsstyrelsen Västernorrland.

har arbetat med bioekonomi. EU:s bioekonomiska strategi från 2012 har bland annat resulterat i regionala initiativ samt regeringssatsningar på nationell nivå. I Sverige har det skapats projekt och insatser för att främja bioekonomin.

Kommissionen menar i sin utvärdering av den bioekonomiska strategin att strategin har lyckats med att mobilisera forskning och innovation, bland annat inom Horisont 2020. Många regioner och länder har också utvecklat bioekonomin genom att anta nationella och regionala strategier. Det finns fortfarande ett stort behov av ökade investeringar för att bioekonomin i EU ska vidareutvecklas och ta fart på allvar. Kommissionen resonerar vidare att för att investeringar ska ske behövs det ett långsiktigt stabilt regelverk. Vidare så har kommissionen belyst brister i konkretiseringen av de bioekonomiska målen i strategin från 2012 i dess handlingsplan. Det behövs en samstämmighet mellan dessa två för att nå större framgång i framtiden. En viktig aspekt som kommissionen också lyfter i sin utvärdering är att den policymiljö som bioekonomin verkar i idag har ändrats betydligt sedan 2012. Det har skett mycket utvecklingen inom klimat och miljö, däribland FN:s hållbarhetsmål och Parisavtalet. Kommissionen beskriver också att det finns svårigheter med att bevaka och mäta den bioekonomiska utvecklingen.

EU:s nya bioekonomiska strategi kommer att presenteras 2018. Utvärderingen av den bioekonomiska strategin från 2012 har gett en viss fingervisning om i vilken riktning tankarna går. Bioekonomi ligger fortfarande under GD Forskning och Innovation, vilket kan innebära att inte tillräckligt fokus ges på att skapa ett långsiktigt regelverk.

Sammanfattningsvis finns det ett fortsatt intresse för bioekonomi och EU-kommissionen fortsätter att prioritera bioekonomi. Det finns en bra möjligheter för våra regioner Jämtland Härjedalen och Västernorrland att bidra i processen fram till den nya bioekonomiska strategin 2018. Under 2018 finns det också andra angränsande policyprocesser inom EU som våra regioner bör engagera sig i. EU kommer att 2018 presentera en ny skogsstrategi och det redan presenterade paketet om ren rörlighet II och lagstiftningspaketet om den cirkulära ekonomin är också två viktiga processer under 2018.

Referenser

BioFuel Region. (2017). *Vad vi är*. Hämtad 2017-12-05, från <http://biofuelregion.se/vad-vi-ar/>

EU-kommissionen. (2012). *EU-kommissionen föreslår europeisk strategi för hållbar bioekonomi*. Hämtad 2017-12-05, från http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-124_sv.htm

EU-kommissionen. (2012). *Innovation för hållbar tillväxt: En bioekonomi för Europa*. Bryssel: Kommissionen

EU-kommissionen. (2017) Manifesto Endorsment. Hämtad 2017-11-27, från http://ec.europa.eu/research/bioeconomy/pdf/manifesto_endorsement.pdf#view=fit&pagemode=none

EU-kommissionen. (2017). Bioeconomy. Hämtad 2017-11-27, från <http://ec.europa.eu/research/bioeconomy/index.cfm?pg=policy&lib=strategy>

EU-kommissionen. (2017). *Review of the 2012 European Bioeconomy Strategy*. Bryssel: Kommissionen

European State Forest Association. (2017). *European state forests boost the bioeconomy*. Hämtad 10-11-2017, från https://www.eustafor.eu/uploads/eustafor_brochure_bioeconomy_web.pdf

Hanewinkel, M., Hetemäki, L., Muys, B., Ollikainen, M., Palahí, M., & Trasobares, A. (2017). *Leading the way to a European circular bioeconomy strategy*. Brussels: European Forest Policy Institute.

M. Matisons (2017-12-01) *Intervju*

Naturvårdsverket. (2017). *Skogen är en ovärderlig resurs för klimatet*. Hämtad 2017-12-06, från <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Klimat/Klimatneutralt-Sverige/Skogen/>

Regeringen. (2017). *Cirkulär och biobaserad ekonomi*. Hämtad 2017-12-11, från <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-strategiska-samverkansprogram/cirkular-och-biobaserad-ekonomi/>

Regeringen. (2017). *Klimatavtalet från Paris*. Hämtad 2017-12-05, från <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/klimatavtalet-fran-paris/>

Regeringen. (2017). *Samverkansgruppen för cirkulär och biobaserad ekonomi*. Hämtad 2017-12-11, från <http://www.regeringen.se/4a7c8a/contentassets/be379f280b3948e795071323d3b9f852/samverkan-sgruppen-for-cirkular-och-biobaserad-ekonomi.pdf>

Region Västerbotten. (2017) *Bioekonomiskt nätverk*. Hämtad 2017-12-05, från <https://regionvasterbotten.se/naringsliv/bioekonomiskt-natverk/>

The Bioeconomy Region. (2014). *The Bioeconomy Region - Ett projekt inom Interreg Sverige-Norge programmet 2014-2020*. Hämtad 2017-12-07, från https://www.ostfoldfk.no/_f/p1/i1acf063a-32c6-4411-9cdc-62af9e8dbc4d/projektbeskrivning-the-bioeconomy-region.pdf

The European Bioeconomy Stakeholders Panel. (2017). *European Bioeconomy Stakeholders Manifesto*. Bryssel: The European Bioeconomy Stakeholders Panel. Hämtad 2017-11-10, från http://ec.europa.eu/research/bioeconomy/pdf/european_bioeconomy_stakeholders_manifesto.pdf

Tyréns. (2017). *Om EU:s lagstiftning relaterad till miljö, energi, klimat och bioekonomi, regionalt utvecklingsarbete och skogsindustrin i Jämtland och Västernorrland*. Stockholm: Tyréns.

United Nations Development Programme. (2015). *Om Globala Målen*. Hämtad 2017-12-06, från <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>